
INFORMACJE

ANNA PABICH

*Centrum Doradztwa Rolniczego w Brwinowie
Oddział w Poznaniu*

ZMIANY W ZATRUDNIENIU I ORGANIZACJI WEWNĘTRZNEJ W JEDNOSTKACH DORADZTWA ROLNICZEGO W 2010 ROKU

Jednostki doradztwa rolniczego działają w oparciu o Ustawę z dnia 22 października 2004 roku. W myśl tej Ustawy jednostkami doradztwa rolniczego są:

- Centrum Doradztwa Rolniczego w Brwinowie, podległe Ministrowi Rolnictwa i Rozwoju Wsi, z Oddziałami w Krakowie, Poznaniu i Radomiu;
- 16 wojewódzkich ośrodków doradztwa rolniczego (ODR) podległych do połowy 2009 roku właściwemu wojewodzie.

W związku ze zmianami w organizacji i podziale zadań administracji publicznej w województwach, ustawą z dnia 22 stycznia 2009 roku, wojewódzkie ośrodki doradztwa rolniczego podlegają obecnie właściwemu sejmikowi województwa, który nadaje statut ośrodkowi wojewódzkiemu, Uwzględniając w szczególności zapewnienie realizacji zadań jednostek doradztwa rolniczego na terytorium całego kraju, a także jednolitą organizację i sposób działania tych jednostek Minister właściwy do spraw rozwoju wsi rozporządzeniem z dnia 4 grudnia 2009 roku określił ramowy statut wojewódzkich ośrodków doradztwa rolniczego.

Centrum Doradztwa Rolniczego prowadziło analizy zatrudnienia w ODR od początku lat dziewięćdziesiątych. Celem analizy przeprowadzonej w połowie 2010 roku było ustalenie, czy wprowadzone zmiany wpłynęły na organizację i stan zatrudnienia w jednostkach doradczych? Podstawą analizy były odpowiedzi ankietowe otrzymane w końcu czerwca 2010 roku, ze wszystkich (16) ośrodków doradztwa rolniczego. W artykule zaprezentowano również wyniki analiz przeprowadzonych w podobnym zakresie w latach wcześniejszych.

W jednostkach doradztwa rolniczego, w połowie 2010 roku zatrudnionych było prawie 4800 osób, w tym prawie 200 osób to pracownicy Centrum Doradztwa Rolniczego w Brwinowie i Oddziałów Centrum (tabela 1).

Tabela 1

**Zatrudnienie w jednostkach doradztwa rolniczego
(stan na 30 czerwca 2010 roku)**

Jednostka doradcza	Liczba osób
Centrum Doradztwa Rolniczego	196
Wojewódzkie Ośrodki Doradztwa Rolniczego	4603
Ogółem	4799

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych WODR i CDR.

Ze względu na odmienną strukturę organizacyjną i zadania realizowane przez Centrum Doradztwa Rolniczego, dalsza część analizy dotyczyć będzie tylko wojewódzkich ośrodków doradztwa rolniczego.

Informacje o zatrudnieniu w ośrodkach doradztwa rolniczego, gromadzone w Centrum Doradztwa Rolniczego i publikowane w „Zagadnieniach Doradztwa Rolniczego” sięgają początku lat dziewięćdziesiątych [Pabich 1998, 2003, 2005, 2007]. W ciągu kilkunastu lat analizy zmian można zauważyć nieznaczną tendencję spadkową liczby zatrudnionych w ośrodkach doradztwa rolniczego. Po roku 2003 zatrudnienie osiągnęło pewną stabilizację, wynosiło ok. 5 300 do 5 400 osób (tabela 2).

Tabela 2

**Zatrudnienie w ośrodkach doradztwa rolniczego
w latach 1992-2010 (liczba osób)**

Rok	Ogółem zatrudnionych	w tym: kadra kierownicza i doradcza
1992	5 846	4 579
1996	5 700	4 700
1998	5 630	4 620
2003	5 315	4 362
2005	5 426	4 510
2007	5 354	4 410
2010	4 603	3 777

Źródło: Opracowanie własne [Pabich 1998, 2001, 2003, 2005, 2007].

Znaczny spadek zatrudnienia (ok. 14 %) miał miejsce w okresie od połowy 2007 do 2010 roku i dotyczył wszystkich wojewódzkich ośrodków doradztwa rolniczego.

Podział administracyjny kraju na województwa różnej wielkości, o różnym poziomie rozwoju rolnictwa i rozdrobnieniu gospodarstw ma odzwierciedlenie w liczbie zatrudnionych i liczbie terenowych zespołów doradczych. W najmniejszym z nich zatrudnionych jest 131 osób, największy liczy 614 zatrudnionych.

W poszczególnych przedziałach liczbowych zatrudnienia, mieszczą się:

- do 200 osób – Łosiów, Kalsk, Olsztyn, Barzkowice, Częstochowa,
- 201 do 300 osób – Modliszewice, Szepietowo, Gdańsk, Minikowo, Karniowice, Bratoszewice,
- 301 do 400 osób – Wrocław, Boguchwała,
- powyżej 401 osób – Końskowola, Poznań, Warszawa.

W strukturze ośrodków, osiem posiada trójstopniową organizację centrala – oddział - zespół doradczy, i nie ma to związku z liczbą zatrudnionych. W pozostałych ośmiu województwach występuje dwustopniowa organizacja centrala - zespół doradczy.

Bezpośredni związek z wielkością województwa i liczbą zatrudnionych ma liczba terenowych zespołów doradczych. Dwa najmniejsze ośrodki w Łosiowie i Kalsku mają odpowiednio po 11,12 zaś największe w Poznaniu i Warszawie, po ponad 30 zespołów doradczych w terenie.

Ogół zatrudnionych w ośrodku doradztwa rolniczego można ująć w trzech grupach:

- kadra kierownicza: dyrektor, z-cy dyrektora, dyrektorzy oddziałów, kierownicy komórek organizacyjnych (działów), zespołów doradczych w powiatach, centrów (np. ogrodnich, wystawienniczych) zespołów i sekcji,
- specjaliści i doradcy centrali i terenowych zespołów doradczych,
- pozostali: pracownicy działów administracyjno-gospodarczych, księgowości, kadr i organizacji pracy, stanowisk BHP, obsługi prawnej, audytu wewnętrznego itp..

Największa grupa zatrudnionych to specjaliści i doradcy, stanowią oni prawie 70% ogółu zatrudnionych (tabela 3).

Tabela 3

Zatrudnienie w ODR w latach 2003-2010 wg grup stanowisk (funkcji)

Stanowisko (funkcja)	Zatrudnienie w latach (liczba osób)			
	2003	2005	2007	2010
Kadra kierownicza	322*	601	520	585
Specjaliści i doradcy	4 040	3 909	3 890	3192
Pozostali	953	916	944	826
Ogółem	5 315	5 426	5 354	4603

*bez kierowników terenowych zespołów doradczych, uwzględniono w grupie specjaliści i doradcy

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych WODR.

W ciągu ostatnich kilku lat liczba specjalistów i doradców jest dość stabilna i kształtuje się na poziomie 3900 do 4000 osób. Znaczny spadek zatrudnienia w tej grupie do ok. 3200 osób, miał miejsce w ostatnim okresie.

Ponad 56% w grupie kadry kierowniczej, specjalistów i doradców centrali, doradców terenowych zespołów doradczych, stanowią kobiety. Przewaga kobiet występuje w większości grup stanowisk poza kadrami kierowniczą. Najwięcej z nich (60%) zatrudnionych jest w centrali ośrodka (tabela 4).

Tabela 4

**Procentowy udział kobiet i mężczyzn zatrudnionych w ODR
w 2010 roku wg grup stanowisk**

Stanowisko (funkcja)	Procentowy udział	
	Kobiet	Mężczyzn
Kadra kierownicza	46	54
Specjaliści i doradcy centrali	60	40
Doradcy terenowych zespołów doradczych	57	43
Pozostali	63	37

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych WODR

W działach przedsiębiorczości i WGD oraz metodyki doradztwa i szkoleń kobiety stanowią odpowiednio 78 i 72%. Jedynie w dziale systemów produkcji rolnej występuje nieznaczna przewaga (53%) mężczyzn. Duży udział kobiet w pozostałych działach i stanowiskach (63%) to pracownicy administracji, księgowości, działu kadr i innych stanowisk.

Wraz z przejściem ośrodków doradztwa rolniczego przez sejmiki wojewódzkie, rozporządzeniem MRiRW wprowadzono zmiany w ramowym statucie ośrodków. Zaproponowano w nim, między innymi funkcjonowanie następujących komórek organizacyjnych:

- Dział Systemów Produkcji Rolnej, Standardów Jakościowych i Doświadczalnictwa,
- Dział Przedsiębiorczości, Wiejskiego Gospodarstwa Domowego i Agroturystyki,
- Dział Ekonomiki,
- Dział Zastosowań Teleinformatyki,
- Dział Metodyki Doradztwa, Szkoleń i Wydawnictw,
- Pozostałe działy i stanowiska administracyjno-gospodarcze zapewniające działalność ośrodka.

W ramach działów rozporządzenie umożliwia tworzenie zespołów lub sekcji. Jednak szczegółową strukturę organizacyjną komórek i zakres ich zadań określa regulamin organizacyjny ustalony przez dyrektora i zatwierdzony przez właściwy sejmik.

W praktyce struktura ośrodków doradztwa rolniczego odbiega od propozycji ujednolicenia organizacji i sposobów działania tych jednostek. Odstępstwa dotyczą większej liczby działów i innych zakresów działania. Najczęściej dotyczy to:

Działu Metodyki Doradztwa i wyłączenia z niego wydawnictw w Dział Informacji i Wydawnictw, utworzenia samodzielnego Działu Rozwoju Obszarów Wiejskich, WGD oraz Ekologii i Ochrony Środowiska.

Dział Systemów Produkcji Rolnej, Standardów Jakościowych i Doświadczalnictwa, największy w strukturze działowej ośrodka, w kilku przypadkach utrzymano poprzednie nazewnictwo Technologii Produkcji. W jego obrębie, w trzech ośrodkach, utworzono sekcje np. technologii produkcji rolnej, rolnictwa ekologicznego, ochrony środowiska i cross compliance. W pozostałych funkcjonują stanowiska ds., a ich liczba w dziale od kilku do dwudziestu dwóch świadczy o dużej specjalizacji świadczonych usług. Nowe stanowiska dotyczą odnawialnych źródeł energii, standardów jakościowych i w większym stopniu programów rolnośrodowiskowych.

Dział Przedsiębiorczości, Wiejskiego Gospodarstwa Domowego i Agroturystyki, często rozszerzony o Rozwój Obszarów Wiejskich lub bez WGD, funkcjonującego jako samodzielny Dział. W dwóch przypadkach utworzono sekcje, w pozostałych występują stanowiska ds.. Nowe stanowiska dotyczą: aktywizacji środowiska, aktywizacji społeczno-zawodowej, porad prawnych, dziedzictwa kulturowego, projektów krajowych i zagranicznych.

Dział Ekonomiki, bardziej jednolity w strukturze, czasami uzupełniony w nazwie o przedsiębiorczość. Z aktualnych obszarów działania można wymienić: ubezpieczenia w rolnictwie i bankowość, restrukturyzację gospodarstw i podatki. W ślad za tym utworzono odpowiadające tym obszarom stanowiska ds..

Dział Zastosowań Teleinformatyki, liczący niespełna 40 osób, nie występuje w strukturze wszystkich ośrodków, a zatrudnione osoby zajmują się administracją sieci, informatyką i sekcją FADN.

Dział Metodyki Doradztwa, Szkoleń i Wydawnictw, jeden z podstawowych działów w strukturze ośrodka, w tym zakresie działania występuje w 12 województwach. W trzech województwach występuje jako Dział Metodyki Doradztwa i Szkoleń, w jednym pod nazwą Dział Edukacji i Informacji. W tych przypadkach informacja i wydawnictwa związane z działalnością poligraficzną funkcjonują jako odrębne Działy.

Jako jednostki organizacyjne, w ośrodkach doradztwa rolniczego funkcjonują również zespoły doradztwa rolniczego. Określane jako rejonowy lub terenowy zespół doradców, działają najczęściej w granicach powiatu. W ich strukturze organizacyjnej, w pięciu województwach występują stanowiska ds. Najczęściej powtarzające się to stanowiska ds. produkcji roślinnej, zwierzęcej, ekonomiki, wgd i agroturystyki. Nowe to stanowiska ds. systemów produkcji rolnej i doradztwa rolniczego gminy. Liczba osób zatrudnionych w terenowych zespołach doradczych jest zróżnicowana i w zależności od województwa wynosi od 50 do 314 osób.

Największą komórką organizacyjną w ośrodkach doradztwa rolniczego, poza terenowymi zespołami doradców jest Dział Systemów Produkcji Rolnej, Standardów Jakościowych i Doświadczalnictwa, liczy on 260 osób (tabela 5). Nie we wszystkich ośrodkach jest to największa jednostka, bowiem rozpiętość zatrudnienia sięga od 5 do 39 osób. Tylko kilka ośrodków utrzymało doświadczalnictwo, które w poprzednich latach mieściło się w tym dziale.

Tabela 5

Struktura zatrudnienia i wykształcenie kadr kierowniczej specjalistów i doradców w działach (zespołach) w 2010 r.

Komórka organizacyjna	Liczba osób	Wykształcenie liczba osób w %	
		średnie	wyższe
Kadra kierownicza	585	5	95
Specjaliści i doradcy centrali	823	15	85
w tym Działy:			
Systemów Produkcji Rolnej, Standardów Jakościowych i Doświadczalnictwa	260	4	96
Przedsiębiorczości, WGD i Agroturystyki,	134	8	92
Ekonomiki,	134	8	92
Metodyki Doradztwa, Szkoleń i Wydawnictw	156	42	58
Pozostałe: (Teleinformatyki, ROW, Informacji i Wydawnictw, Ekologii i Ochrony Środowiska i inne)	139	20	80
Specjaliści i doradcy terenowych zespołów doradczych	2369	20	80
Ogółem	3777	X	X

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych WODR.

Liczebność pozostałych działów centrali ośrodka jest w miarę wyrównana i mieści się w granicach 130 -150 osób.

Zdecydowana większość specjalistów i doradców, 80% posiada wykształcenie wyższe. W działach technologicznych odsetek osób z wyższym wykształceniem jest nieco wyższy. W Dziale Systemów Produkcji Rolnej, Przedsiębiorczości oraz Ekonomiki ponad 90% to osoby z wyższym wykształceniem (tabela 5). W przypadku Działu Metodyki Doradztwa, Szkoleń i Wydawnictw, nieco niższy poziom wykształcenia wynika z przyporządkowania temu Działowi pracowników obsługi ośrodków szkoleniowych, poligrafii i innych nie wymagających wyższego wykształcenia na tych stanowiskach.

Generalnie od momentu prowadzenia analiz, wykształcenie specjalistów i doradców wzrasta, osiągając w 2010 roku najwyższy poziom (tabela 6).

Tabela 6

**Wykształcenie specjalistów i doradców WODR
w latach 2001-2010**

Lata	Liczba osób	Wykształcenie (w%)	
		średnie	wyższe
2001	3339	31	69
2003	4040	30	70
2005	3909	27	73
2007	3890	24	76
2010	3192	20	80

Źródło: Opracowanie własne [Pabich 2001, 2003, 2005, 2007, 2010]
na podstawie danych WODR.

Od roku 2001 liczba specjalistów i doradców znacząco nie zmieniła się, wzrosło natomiast ich wykształcenie. W grupie specjalistów i doradców centrali i zespołów doradczych średnio 80% osób posiada wykształcenie wyższe. W ciągu 10 lat, od 2001 roku liczba ta zwiększyła się o ponad 10%.

Nieco więcej osób, średnio 85% z wyższym wykształceniem zatrudnionych jest w centrali ośrodka. W pięciu ODR, ponad 90% osób posiada wyższe wykształcenie, a w jednym z nich, Końskowoli aż 98%. Zatrudnieni w zespołach doradczych średnio w 79% legitymują się wykształceniem wyższym.

Najwięcej osób, 90% z wyższym wykształceniem wśród kadry doradczej, zatrudnionych jest w Końskowoli i Szepietowie.

Przyporządkowanie wojewódzkich ośrodków doradztwa rolniczego sejmikom wojewódzkim wprowadzone na początku tego roku miało ujednolicić organizację i sposób działania tych jednostek. Jednak nowe statuty ośrodków dostosowane do potrzeb funkcjonowania na danym obszarze różnią się między województwami, a w ślad za tym struktura organizacyjna ośrodków. W niektórych, w ramach działów utworzono sekcje, ale w większości funkcjonują stanowiska ds. o różnym stopniu szczegółowości. Można zauważyć zmiany wprowadzające nowe obszary działania doradców np.: odnawialne źródła energii, standardy jakościowe, aktywizacja społeczno-zawodowa, ubezpieczenia w rolnictwie czy bankowość. Większe zmiany dotyczą zmniejszenia liczby zatrudnionych w doradztwie i wzrostu wykształcenia doradców co chyba korzystnie wpływa na poziom świadczonych usług.

LITERATURA

1. Pabich A. (1998): Zatrudnienie w Ośrodkach Doradztwa Rolniczego. Zagadnienia Doradztwa Rolniczego 3/98.
2. Pabich A. (2001): Stan zatrudnienia w Ośrodkach Doradztwa Rolniczego. Zagadnienia Doradztwa Rolniczego 4/01.
3. Pabich A., Odrobińska B. (2003): Stan zatrudnienia w doradztwie rolniczym w 2003 roku. Zagadnienia Doradztwa Rolniczego 3/03.
4. Pabich A. (2005): Zatrudnienie w jednostkach doradztwa rolniczego w 2005 roku. Zagadnienia Doradztwa Rolniczego 3/05.
5. Pabich A. (2007): Stan zatrudnienia w jednostkach doradztwa rolniczego w 2007 roku. Zagadnienia Doradztwa Rolniczego 2/07.